

Ten behoeve van:

De vereniging Sovon Vogelonderzoek Nederland organiseert landelijke vogeltellingen en voert onderzoek uit ten behoeve van beheer, beleid en wetenschap. Driekwart van onze vrijwilligers gaf via een enquête aan graag meer informatie over het gebruik van telgegevens te willen krijgen. In deze serie belichten we daarom het gebruik voor beheer, beleid en wetenschap. In deze achtste bijdrage een voorbeeld van beleid.

# 'We willen de Veldleeuweriken weer terug'

*Met de hem kenmerkende jovialiteit neemt hij de telefoon op. Ik bel Robert Kwak (1955) precies in de week dat hij met pensioen gaat. Jarenlang was hij hoofd Bescherming bij Vogelbescherming. De laatste jaren stortte hij zich op het programma 'Basiskwaliteit natuur', dat resulteerde in een lijvig boek over de inrichting, het beheer en gebruik van het landschap: Nederlandse vogels in hun domein. Hij licht deze systematische blik op de vaderlandse natuur graag toe.*



Robert Kwak

## **Waar komt het begrip basiskwaliteit natuur vandaan?**

In 2015 dachten we bij Vogelbescherming na over een nieuw meerjarenplan. Eén van de problemen die daarbij naar voren kwamen is dat het niet goed gaat met veel algemene broedvogels. De Huismus staat op de Rode Lijst en de Veldleeuwerik verdwijnt. De kwaliteit van hun leefgebieden staat onder druk en je kunt moeilijk reserveren voor ze maken.

## **Terwijl je ze wel wilt beschermen.**

Het gaat in de eerste plaats om de condities die planten, vogels en andere dieren nodig hebben om zich ergens te vestigen. Als de omstandigheden niet op orde zijn, dan gaat het mis. Zijn ze wel goed, dan profiteren ook de soorten die je er verwacht. 'Keep the common birds common', zo luidt één van de programma's van Birdlife International. Je kunt niet overal de maximale natuurdoelen nastreven, want dat botst met functies als wonen en agrarisch gebruik.

Maar de gewone soorten moeten wel algemeen blijven.

## **Het landschap is een belangrijke insteek in jullie aanpak.**

We onderscheiden zes verschillende hoofdlandschappen op basis van het actuele grondgebruik, van kust en duin tot stedelijk gebied. Die hebben we onderverdeeld in 71 domeinen, of zeg, landschapstypen. Vervolgens heeft Henk Sierdsema van Sovon de gemiddelde vogelbevolking van die domeinen op een rij gezet, van de broedtijd en de winterperiode. Hij heeft de atlasgegevens van jullie tellers gebruikt om dichtheden te berekenen. In de plaatjes (zie kader) zie je de gemiddelde vogeldichtheid per tien hectare, maar er zitten ook gebieden onder en boven dat gemiddelde beeld.

## **Een actueel overzicht, maar nog geen ideaalbeeld. Wat kun je daarmee?**

Dat is precies waar we tijdens het symposium over basiskwaliteit op 21 april over in discussie gingen. De deelnemers gaven in een peiling aan dat we een grens per domein moeten instellen. Neem de bossen, waar de vogelbevolking nu rijker is dan vijftig jaar geleden. Dan kun je zeggen: het huidige gemiddelde is voldoende voor een goed bosgebied. Maar in het agrarische gebied is de toestand wel verarmd, dus daar zijn we niet tevreden met dat gemiddelde. Dan maken we dus een keuze.

## **Dus moet het helemaal anders in het agrarisch gebied?**

Gooi dat gebied niet meteen op één hoop. Je moet echt per domein kijken en ook niet alleen op basis van vogels bepalen wat je wilt veranderen. Neem daar de hele land-

schapsecologie, dus de condities van het landschap, en alle andere flora en fauna bij mee. Dan krijg je betere afwegingen.

## **In het boek zijn vogels wel de belangrijkste graadmeters. Hoe werkt het dan?**

Naast de vogeldichtheden- en trends laten we bewust de factoren zien die de vogelstand in de gebieden bepalen. Dan gaat het bijvoorbeeld om de kwaliteit van de bodem en hoe intensief het landschap gebruikt wordt. We zetten op een rij wat daaraan mankeert en wat we eraan kunnen doen. En we geven voorbeelden van gebieden waar die zaken wel goed gaan. Het boek is vooral een communicatiemiddel om mensen de kwaliteit van een landschap te laten herkennen en ze daar mee aan het werk te zetten.

## **Kun je ook voorbeelden geven waar het al goed gaat?**

Ik denk aan de Randmeren, hoewel ook daar nog specifieke problemen zijn, zoals te weinig goed riet voor Grote Karekieten. Maar in de meeste grote wateren en moerassen staat de natuur er relatief goed voor. In bijna al deze gebieden is de recreatiedruk wel een serieus probleem. Met de meeste bossen gaat het ook relatief goed. Op de zandgronden speelt wel de problematiek van de stikstofdepositie en verdroging. Maar als je de situatie vergelijkt met vijftig jaar geleden, toen de bossen nog een stuk jonger waren, kun je niet ontkennen dat daar veel is verbeterd.

## **Op 21 april lanceerden jullie het boek. Hoe wil je dat het gebruikt zal worden?**

Het boek wordt zelfs al op de goede manier gebruikt. Minister Carola Schouten sloeg



Als we de kwaliteit van  
zijn leefgebied verbeteren,  
wordt de Veldleeuwerik  
dan weer algemeen?

Foto: Ran Schols/AGAMI



in haar reactie op een motie van Tweede Kamerlid Tjeerd de Groot de spijker op zijn kop. De Groot had een motie ingediend om de basiskwaliteit van natuur in te voeren in ons land. In de slotzin stond dat de basiskwaliteit van natuurgebieden op orde moest komen. Schouten reageerde wel op een grappige manier. Ze schreef dat ze van Vogelbescherming een mooi boek had gekregen en stelde op basis daarvan dat de basiskwaliteit vooral buiten de natuurgebieden moet worden gerealiseerd. Het verhaal is dus echt geland in Den Haag. Daar zijn we erg blij mee. Verder zijn we druk bezig om het begrip in de plannen rondom de Omgevingswet te krijgen. We willen dat provincies en gemeentes basiskwaliteit van de natuur als uitgangspunt nemen.

#### Is dat voldoende?

Ik zeg altijd: je krijgt het pas van de grond als iedereen meedoet. De hele streek moet het oppakken. Alle houtwallepjes in de Achterhoek beschermen werkt niet als ze daarna alsnog één voor één opgeruimd worden. Je wilt dat de bewoners van de regio de kwaliteit van die houtwallen herkennen en dus ook willen behouden.

#### Toch maakten jullie geen streefbeeld.

Bewust niet, want dat wordt te snel als een dwangbuis ervaren. Zo van: 'daar heb

je die natuurbeschermers weer die van alles willen.' Maar ons doel is natuurlijk wel duidelijk. De gewone soorten moeten algemeen zijn. We willen de Veldleeuweriken weer terug in het veld. Als we daar de landschapscondities voor creëren, hoeven we alleen maar achterover te leunen en ons te verwonderen over hoe snel vogels reageren.

#### Verwonderen en toch zeker ook meten?

Je wilt de verbeteringen inderdaad ook terugzien in langjarig vogelonderzoek. Ik zeg vaak tegen Theo (Verstrael, red.) dat het mooi is als vogeltellingen wat meer afgestemd worden op ingrepen in een gebied. De link met terreinbeheerders- en eigenaren is vaak te beperkt. De kennis uit de tellingen kan nog meer uitgebuit worden.

## Tijdsbeeld volgens Tinbergen



Voor *Nederlandse vogels in hun domein* lieten Robert Kwak en Jip Louwe Kooijmans zich inspireren door de illustraties van de bekende ornitholoog Luuk Tinbergen. Die inventariseerde broedvogels in verschillende bosgebieden en vatte de dichtheden samen in aantallen getekende vogels. In 1941 verscheen *Vogels in hun domein*.

Tachtig jaar later werden de gemiddelde dichtheden uit de Vogelatlas (per 10 hectare) op dezelfde manier in beeld gebracht. Nu met illustraties van Elwin van der Kolk. Zo is van alle landschappen een tijdsbeeld gemaakt.



— Albert de Jong